

ประวัติและคุณลักษณะทางดนตรีของเพลงพื้นบ้านลำพวนโคกปีบ จังหวัดปราจีนบุรี

History and Musical Characteristics of Lam Puan Folk Song in Khok Pip Sub-district, Si Mahosot District, Prachin Buri Province.

สรารุช โรจนศิริ¹, จริญญา ยินยอม², สมพงษ์ ทองคำ³

Sarawut Rotchanasiri, Jarun Yinyom, Sompong Tongkum

บทคัดย่อ

คำว่า “พวน” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองพวน ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำสำคัญชื่อ “แม่น้ำพวน” จึงเรียกกลุ่มชนนี้ว่า “ชาวพวน” เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีตอนปลาย ตำบลโคกปีบเป็นพื้นที่ในจังหวัดปราจีนบุรีมีวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านในลักษณะวัฒนธรรมไทพวนหรือลาวพวน มีการขับร้องเพลงพื้นบ้านในแบบฉบับของตนเองเรียกว่า “ลำพวน” หรือ “ขับพวน” ในลักษณะการนั่งขับร้องกลอนโต้ตอบกันหรือขับร้องบรรยายเรื่องราวต่างๆ โดยใช้ภาษาท้องถิ่น (ภาษาพวน) ลำพวนมีท่วงทำนองช้าๆ เนื้อเรื่องมีทั้งดั้งเดิมและทันสมัย ฟังแล้วมีทั้งโศกเศร้าและออกตลก ปัจจุบันจัดแสดงลำพวนกันในงานเทศกาลมหาชาติและงานบุญกฐินเท่านั้น บทเพลงลำพวนใช้เสียงร้องหลักของนักขับร้องจำนวน 1 คน สลับกับการร้องรับด้วยเสียง “ฮิ้ว” ของผู้คนที่มาเข้าร่วม มีการขับร้องโต้ตอบสลับกันระหว่างชายกับหญิงแบบขับร้องเดี่ยวสลับกันไปประกอบกับเครื่องดนตรี 1 ชิ้น คือ แคน

คำสำคัญ: เพลงพื้นบ้าน, ลำพวน, โคกปีบ

Abstract

The term “Puan” refers to the ethnic group who resided in Puan town in the Lao People’s Democratic Republic where there was a Puan river running through it. Historically, the Puan people emigrated to Thailand during the late Krung Thonburi period. Khok Pip sub-district is an area in PrachinBuri Province where there is a unique culture of Thai Puan (or Lao Puan) known as “Lam Puan” or “Kub Puan” folk music. The characteristics of Lam Puan folk music are in the forms of antiphonal singing and narrative singing, using local language (Puan language). The songs have a slow melody with the lyrics that tell either traditional or modern stories. The sound of the music could be portrayed in sad or pleasing tones. The Lam Puan folk songs are performed by a leading vocalist who sings with the response of the “Hew” chorus from the participating people. The songs are also performed by male

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์สาขาวิชาดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์สาขาวิชาดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

³อาจารย์สาขาวิชาดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

and female soloists who sing alternately in Thai-style antiphon, accompanied by a single musical instrument, “Can” (the bamboo mouth organ). At present, the Lam Puan folk music is usually found only in the Ceremony of Vessantara Sermon and the Kathin Ceremony.

Keyword: Folk Song, Puan Folk Song, Khok Pip Sub-district

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ โดยในแต่ละท้องถิ่นต่างสร้างแบบแผนการร้องและสำเนียงภาษาเป็นไปตามความนิยมเฉพาะของตน เป็นเพลงที่เกิดจากคนในท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา เริ่มต้นจากผู้ใดร้องเป็นคนแรกไม่มีปรากฏ แต่เป็นที่แน่นอนว่าสมัยก่อนไม่มีมหรสพให้ความสุขความบันเทิงเหมือนปัจจุบัน คนในท้องถิ่นจึงต้องใช้ความสามารถ ปฏิภาณคิดเพลงเพื่อให้เกิดความบันเทิงในกลุ่มของตน ต่อมามีการแสดงร่วมด้วยมีระเบียบแบบแผนแล้วพัฒนามาเป็นระรำฟ้อนและการแสดงประเภทเล่นเป็นเรื่อง อาจเป็นเรื่องราวในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต ส่วนการเดินเรื่องยังใช้เพลงเป็นตัวนำ เช่น เพลงเดินกำรำเคียว เพลงพวงมาลัย การแสดงที่เล่นเป็นเรื่องมักมาจากสิ่งสมมุติ (มนตรี トラโมท, 2507, น. 8) เพลงพื้นบ้านเป็นบทเพลงที่ไร้ตำนาน โดยไม่ทราบว่าเป็นผู้แต่งคนแรก ร้องกันมาตามปากด้วยการจำ คือ สืบทอดกันด้วยความจำโดยไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่บังเอิญหรือไม่ก็ได้เพลงที่ร้องนั้นติดปาก ติดหูของผู้ฟังจึงนำมกร้องต่อๆ กันมา (อเนก นาวิกมูล, 2521, น. 3-20)

“ลำพวน หรือ ขับพวน” คือ เพลงพื้นบ้านของชาวไทยพวน ที่ร้องโต้ตอบกันในลักษณะเกี่ยวพาราสีระหว่างหญิงกับชาย โดยใช้เครื่องดนตรีประกอบ ได้แก่ แคน แต่ในบางการแสดงลำพวนอาจไม่ใช้แคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบก็ได้ หากแต่ใช้การปรบมือตามจังหวะร้องแทนหรือใช้เครื่องตีประกอบจังหวะอื่นๆ ประกอบ เช่น กรับ ฉิ่ง ฉาบ เป็นต้น ภาษาที่ใช้ในการขับร้องลำพวน มีทั้งภาษาของชาวไทยพวนดั้งเดิมและภาษาผสมระหว่างไทยพวนกับภาษาไทย นับเป็นศิลปะพื้นบ้านที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษของชาวพวน เช่นเดียวกับหมอลำ โนราห์ ลิเก ลำตัด ฟ้อนเล็บ

พื้นที่ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านในลักษณะวัฒนธรรมไทพวนหรือลาวพวน ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่งในประเทศไทย มีการขับร้องเพลงพื้นบ้านในแบบฉบับของตนเองเรียกว่า “ลำพวน” หรือ “ขับพวน” ในลักษณะการนั่งขับร้องกลอนโต้ตอบกันหรือขับร้องบรรยายเรื่องราวต่างๆ โดยใช้ภาษาท้องถิ่น (ภาษาพวน) ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมทางดนตรีของชาวไทยพวนที่ปัจจุบันได้ขาดการสืบทอดต่อทางวัฒนธรรม มีเพียงผู้สูงอายุในชุมชนเท่านั้นที่สามารถขับร้องลำพวนได้ ดังนั้น เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านดนตรีของไทยให้เพิ่มพูนยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับดนตรี เกิดองค์ความรู้ด้านสังคมวัฒนธรรมและเพลงพื้นบ้านอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงขอเลือกศึกษาเพลงพื้นบ้านโดยกำหนดหัวข้อเรื่องที่ศึกษา คือ “เพลงพื้นบ้าน กรณีศึกษาเพลงลำพวนตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี” เพื่อทำการศึกษาประวัติความเป็นมาและบริบทของเพลงพื้นบ้าน ลำพวน ศึกษาบทบาท

และวิเคราะห์คุณลักษณะทางดนตรีของเพลงพื้นบ้าน ลำพวน ในวัฒนธรรมไทพวน โดยใช้กรณีศึกษา ตำบลโคกปี่ อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและบริบทของเพลงพื้นบ้าน ลำพวน
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะทางดนตรีของเพลงพื้นบ้าน ลำพวน ในวัฒนธรรมไทพวน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการวิจัยเรื่อง “เพลงพื้นบ้าน กรณีศึกษาเพลงลำพวนตำบลโคกปี่ อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี” ทำให้เกิดองค์ความรู้ทางด้านมานุษยวิทยา ภาษาศาสตร์ และสังคมวิทยาในเรื่องประวัติความเป็นมาและบริบทของเพลงพื้นบ้าน ลำพวน รวมทั้งได้ความรู้ด้านบทบาทของเพลงพื้นบ้าน ลำพวน ในวัฒนธรรมไทพวน จนทำให้ทราบผลการวิเคราะห์คุณลักษณะทางดนตรีของเพลงพื้นบ้าน ลำพวน ในวัฒนธรรมไทพวนรวมถึงบริบทที่เกี่ยวข้องด้วย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยทางด้านมานุษยวิทยา เรื่องเพลงพื้นบ้านในประเทศไทยต่อไป

ขอบเขตการศึกษา

1. ด้านเนื้อหา ศึกษาประวัติและคุณลักษณะทางดนตรีเพลงพื้นบ้านลำพวนวัฒนธรรมไทพวน
2. ด้านประชากร พื้นที่ทำการศึกษาคือ ตำบลโคกปี่ อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี
3. ด้านเวลา ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนธันวาคม 2560 ถึงเดือนธันวาคม 2561

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะบทเพลงพื้นบ้านลำพวน ตำบลโคกปี่ อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี
2. ผู้วิจัยจัดทำการบันทึกเสียงและเขียนโน้ตตามรูปแบบและวิธีการของหลักทฤษฎีดนตรีตะวันตก เพื่อทำการวิเคราะห์ดนตรีทางดุริยางควิทยา
3. กำหนดการวิเคราะห์แนวคำเน้นทำนองร้อง (Voice Melody) จังหวะ (Rhythm) ของเพลงพื้นบ้านลำพวน โดยใช้หลักการวิเคราะห์ทางดนตรีตะวันตก เพื่อช่วยให้เกิดความชัดเจนในการศึกษาข้อมูลและเผยแพร่ต่อไป

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “เพลงพื้นบ้าน กรณีศึกษาเพลงลำพวนตำบลโคกปี่ อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพตามวิธีการทางมานุษยวิทยา (Ethnomusicology Research) ข้อมูลหลักที่ได้จากการศึกษาเป็นข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม (Field Work) เป็นสำคัญในพื้นที่ทำการวิจัย คือ ตำบลโคกปี่ อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นเตรียมการศึกษา คือ ขั้นตอนในการหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องราว สถานที่และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้าน ลำพวน โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย บทความและวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิจัย ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้าน ลำพวน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นบ้านลำพวน สํารวจข้อมูลเบื้องต้น โดยเข้าพื้นที่สนามวิจัยเพื่อติดต่อประสานงานกับบุคคลที่ให้ข้อมูลต่างๆ ได้แก่ นักร้อง นักดนตรีและกลุ่มบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านลำพวน

ขั้นดำเนินการศึกษา คือ ขั้นตอนการเก็บข้อมูลทางภาคสนาม ซึ่งเป็นการแสวงหาความรู้จากการศึกษาพฤติกรรมและผลผลิตที่เกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์จากสภาพแวดล้อมทางสังคมตามความเป็นจริง โดยทำการศึกษา “เพลงพื้นบ้าน กรณีศึกษาเพลงลำพวนตำบลโคกปีบ อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี” เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2560 ถึงเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2561 โดยดำเนินการศึกษาข้อมูลจากบุคคลข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัย เพื่อเก็บประวัติส่วนตัวและข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องศึกษาข้อมูลเพลงพื้นบ้านลำพวน รวมทั้งศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยทำการศึกษา ดังนี้

การสังเกต (Observation) คือ การเฝ้าดูอย่างเป็นระบบ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยได้เข้าร่วมในการขับร้องเพลงพื้นบ้านลำพวน เพื่อศึกษาถึงบทเพลง บทบาท ความหมาย สังคม วัฒนธรรมของชาวไทพวนในตำบลโคกปีบ อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี

การสัมภาษณ์ (Interview) คือ การสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมาย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นบุคคลสำคัญในเพลงพื้นบ้านลำพวน เช่น นักขับร้อง นักดนตรี เป็นต้น และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ คือ การสนทนาทั่วไปในประเด็นต่างๆ ที่ต้องการศึกษาข้อมูลจากผู้เข้าร่วมในพิธีกรรมและบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

การตรวจระบบข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนตั้งแต่การวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดวิธีการให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง กำหนดวิธีบันทึกข้อมูล มีการอบรมวิธีการเก็บข้อมูลสำหรับผู้ร่วมวิจัยในการเก็บข้อมูลให้มีความรู้ ความเข้าใจและชำนาญเท่าเทียมกัน จากนั้นจึงเก็บข้อมูลตามที่วางแผนไว้ เมื่อได้ข้อมูลกลับมามีการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล คือ การนำข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามมาจำแนก จัดระเบียบ จัดประเภทของข้อมูล จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์บทเพลงต่างๆ โดยเขียนเป็นโน้ตแบบดนตรีตะวันตก (Transcriptions) และกำหนดหัวข้อของการวิเคราะห์ ได้แก่ วิเคราะห์คุณลักษณะทางดนตรีของเพลงพื้นบ้านลำพวน

ขั้นนำเสนอผลงานวิจัย เรื่อง “เพลงพื้นบ้าน กรณีศึกษาเพลงลำพวนตำบลโคกปีบ อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี” ผู้วิจัยกำหนดกระบวนการนำเสนองานวิจัยตามแผนงาน ได้แก่ จัดทำงานวิจัยในรูปแบบของรายงานการวิจัย จัดทำบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ นำผลการวิจัยมาคืนข้อมูลสู่พื้นที่ นำผลการวิจัยมาบูรณาการกับการเรียนการสอนในหลักสูตรดนตรีสากล ระดับอุดมศึกษา

รายวิชามานุษยวิทยาทางดนตรีนำเสนอผลการวิจัย ณ มหาวิทยาลัยที่จัดงานประชุมวิชาการหรืองานวิจัยระดับชาติหรือระดับนานาชาติ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง เพลงพื้นบ้าน กรณีศึกษาเพลงลำพวนตำบลโคกปิบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวทางการศึกษาทางมานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicology) ในการเก็บข้อมูลภาคสนามและการวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดขอบเขตพื้นที่ทำการศึกษาวิจัย ได้แก่ ตำบลโคกปิบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี มีการกำหนดวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ 1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและบริบทของเพลงพื้นบ้าน ลำพวน 2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะทางดนตรีของเพลงพื้นบ้าน ลำพวน ในวัฒนธรรมไทพวน สามารถอธิบายผลการวิจัย ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาและบริบทของเพลงพื้นบ้าน ลำพวน

คำว่า “พวน” หรือ คนพวน, ชาวพวน, ไทยพวน, ลาวพวน ภาษาอังกฤษเขียนว่า Phuen หรือ Puen เป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองพวน แขวงเมืองเชียงขวาง หรือบริเวณที่ราบสูงในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เนื่องจากพื้นที่บริเวณเชียงขวางนี้มีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่านชื่อ “แม่น้ำพวน” และตั้งอยู่ใกล้ภูเขาคือว่า “ภูพวน” (ภาษาพวน คำว่า “ภู” คือ ภูเขา) จึงเรียกกลุ่มชนนี้ว่า “ชาวพวน” ซึ่งนิยมตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำ มีอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ไถนา เป็นหลัก ในประเทศไทยเรียกชื่อชาวพวนนี้แตกต่างกัน คือ ภาคอีสาน เรียกว่า “ไทยพวน” ส่วนภาคกลางเรียกว่า “ลาวพวน” ชาวพวนได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีตอนปลาย เมื่อลาวถูกรวมเป็นอาณาจักรเดียวกับไทย จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 3 พลเมืองทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงได้ถูกกวาดต้อนมาอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงหลายท้องถิ่นด้วยกัน ทั้งภาคอีสาน และภาคกลาง ปี พ.ศ. 2322 สมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี โปรดเกล้าให้สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์และหัวเมืองต่างๆ ซึ่งมีชื่อเรียกรวมกันว่า “หัวพันทั้งห้าทั้งหก” ได้กวาดต้อนชาวลาวเวียง (ลาวเวียงจันทน์) ลาวพวน และไทดำ (ปัจจุบันเรียกว่าไทยทรงดำ หรือลาวโซ่ง) มาไว้ที่เมืองต่างๆ ที่ถูกพมำกวาดต้อนราษฎรไปตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า เมื่อ พ.ศ. 2310 เช่น เมืองสระบุรี ลพบุรี นครนายก และฉะเชิงเทรา ต่อมาปี พ.ศ. 2335 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมืองแกลงและเมืองพวนแข็งข้อต่อเมืองเวียงจันทน์ เจ้าเมืองเวียงจันทน์จึงได้ยกทัพไปปราบ และกวาดต้อนครอบครัวไทดำมายังเพชรบุรี ส่วนลาวพวนถูกส่งมาที่เมืองสระบุรี ลพบุรี นครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ราชบุรี และจันทบุรี ต่อมาปี พ.ศ. 2370 เจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทน์ ก่อกบฏ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าให้พระยาราชสุภาวดี (เจ้าพระยาบดินทรเดชา) เป็นแม่ทัพขึ้นไปปราบกบฏ และได้กวาดต้อนครอบครัวลาวพวนมาที่จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว จังหวัดลพบุรี และจังหวัดพิจิตร

ตำบลโคกปิบ ตั้งอยู่ในอำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี คำว่า “โคกปิบ” สันนิษฐานว่ามาจากชื่อต้นดอกปิบที่มีมากในพื้นที่นี้เมื่อสมัยก่อน โดยยังใช้เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดปราจีนบุรีอีกด้วย ในปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลโคกปิบทางด้านตะวันออกของตำบลเป็นที่ราบสูงเนิน ซึ่งเคยเป็นเมืองโบราณมาก่อน

ส่วนพื้นที่ทางทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศตะวันตกเป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่ทั้งหมดของตำบลโคกปึกมีพื้นที่จำนวน 27,280 ไร่ ผู้วิจัยเลือกศึกษา เพลงพื้นบ้าน กรณีศึกษาเพลงลำพวนตำบลโคกปึก อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้าน ในลักษณะวัฒนธรรมไทพวนหรือลาวพวน ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่งในประเทศไทย มีการขับร้องเพลงพื้นบ้านในแบบฉบับของตนเองเรียกว่า “ลำพวน” หรือ “ขับพวน” ในลักษณะการนั่งขับร้องกลอนโต้ตอบกันหรือขับร้องบรรยายเรื่องราวต่างๆ โดยใช้ภาษาท้องถิ่น (ภาษาพวน) ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมทางดนตรีของชาวไทยพวนที่ปัจจุบันได้ขาดการสืบทอดต่อทางวัฒนธรรมมีเพียงผู้สูงอายุในชุมชนเท่านั้นที่สามารถขับร้องลำพวนได้

เพลงพื้นบ้าน หรือเพลงพื้นเมือง เพลงชาวบ้าน เพลงหมู่บ้าน เพลงประจำเผ่า หมายถึง เพลงที่ถูกแต่งขึ้นร้องต่อๆ กันมา โดยไม่ทราบผู้แต่งที่แท้จริง และใช้ร้องรำทำเพลงเพื่อความสนุกสนาน เป็นบทเพลงที่เกิดจากคนในท้องถิ่นต่างๆ คิดรูปแบบการร้องการเล่นขึ้น เป็นบทเพลงที่มีท่วงทำนอง ภาษาเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน มุ่งความสนุกสนานรื่นเริง ใช้ร้องเล่นกันในโอกาสต่างๆ เช่น สงกรานต์ ปีใหม่ ลอยกระทง งานไหว้พระประจำปี หรือแม้กระทั่งในโอกาสที่ได้มาช่วยกันทำงานอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น เกี่ยวข้าว นวดข้าว เป็นต้น เพลงพื้นบ้านส่วนมากเป็นการเกี่ยวพาราสี หรือการชักถามโต้ตอบกัน ความเด่นของเพลงพื้นบ้านอยู่ที่ความไพเราะ คารม หรือถ้อยคำง่ายๆ แต่มีความหมายกินใจ ใช้ไหวพริบปฏิภาณในการร้องโต้ตอบกัน เพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่มีเนื้อร้อง และทำนองง่ายๆ ร้องเล่นได้ไม่ยาก ฟังไม่นานก็สามารถร้องเล่นตามได้ การเล่นเพลงชาวบ้าน มักเล่นกันตามลานบ้าน ลานวัด ท้องนา ตามลำน้ำ แล้วแต่โอกาสในการเล่นเพลง เครื่องดนตรีที่ใช้เป็นเพียงเครื่องประกอบจังหวะ เช่น ฉิ่ง กรับ กลอง หรือเครื่องดนตรีที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง บางทีก็ไม่มีเลยใช้การปรบมือประกอบจังหวะ สิ่งสำคัญในการร้องเพลงชาวบ้านอีกอย่างก็คือ ลูกคู่ที่ร้องรับ ร้องกระทู้ หรือร้องสอดเพลง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสนุกสนานครึกครื้นยิ่งขึ้น การใช้ถ้อยคำในเพลงพื้นบ้านนั้น มีลักษณะตรงไปตรงมา นิยมใช้ภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน บางครั้งก็แฝงนัยให้คิดในเชิงสองแง่สองง่าม บางเพลงก็ร้องเข้าไปมาชวนให้ขับขับ มุ่งความสนุกสนานรื่นเริง

ลำพวน สามารถแบ่งเนื้อหาออกได้เป็นหลายลักษณะ ได้แก่

1. ลำพื้น คือ เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติของกลุ่มชน
2. ลำเรื่อง คือ เนื้อหามักเป็นนิทานพื้นบ้าน
3. ลำต้น คือ เนื้อหาคิดขึ้นโดยผู้ขับร้องเอง
4. ลำเดินดง คือ เนื้อหาเป็นการชมความงามของธรรมชาติ
5. ลำเกี่ยว คือ เนื้อหาเป็นการเกี่ยวพาราสีกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย

สถานที่ของการขับร้องลำพวนของชาวตำบลโคกปึก อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี เป็นสถานที่ตามความสะดวกใช้พื้นที่จำกัด คือ บริเวณบ้านงาน หรือศาลาการเปรียญ โดยมักไม่จัดแสดงในที่โล่งหรือที่แจ้ง เพราะลำพวนไม่มีการแสดงท่าทางหรือการฟ้อนรำประกอบแต่อย่างใด จึงไม่ต้องใช้สถานที่กว้างขวางในการจัดแสดง ท่วงทำนองการขับร้องของลำพวนมักเป็นแบบคร่ำครวญ ออดอ้อน อ่อนหวานนุ่มนวล ซึ่งแตกต่างจากหมอลำภาคอีสานที่มีจังหวะตื้นเต้น กระชับเร้าใจ ภาษาที่ใช้ในการขับพวน เป็นภาษาเฉพาะ

หรือภาษาท้องถิ่นดั้งเดิมของชาวไทยพวนเอง โดยลำพวนของชาวตำบลโคกبيب อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรีนี้ มีทั้งการใช้ภาษาของชาวไทยพวนดั้งเดิม และภาษาผสมระหว่างไทยพวนกับภาษาไทย เพื่อให้ผู้ฟังที่ไม่ใช่คนในท้องถิ่นหรือไม่รู้ภาษาไทยพวนเข้าใจได้ แต่โดยส่วนมากแล้วมักร้องกันด้วยภาษาไทยพวนเอง เนื่องจากผู้ร้องและผู้ฟังส่วนมากเป็นผู้สูงอายุซึ่งมีความเข้าใจในภาษาไทยพวนอยู่แล้ว จึงทำให้การขับร้องลำพวนไม่สามารถขยายออกไปได้มาก เนื่องจากศัพท์ภาษาที่ใช้ในการขับร้องเข้าใจกันเฉพาะคนใน (Emic: Phonemic) กลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน

การแสดงดนตรีของชาวไทยพวน ตำบลโคกبيب อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี เรียกว่า “ลำพวน” หรือ ขับพวน เป็นการแสดงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของไทยพวน การลำพวนไม่เหมือนกับการรำแคน หรือ ฟ้อนแคน การรำแคนผู้เล่นยืนรำฟ้อนกันมีท่วงทำนองสนุกสนาน แต่การลำพวนผู้แสดงหมอลำพวน นักร้องอย่างเรียบร้อยใช้ท่วงทำนองที่โศกเศร้าในยามเหงา และออດအံ့အဝံးในยามรัก เครื่องดนตรีสำหรับลำพวนมีแคนหนึ่งเต้า เรียกว่า หมอลำพวน ส่วนผู้แสดง ชาย หญิง เรียกว่า หมอลำพวน ร้องกลอนหรือคำพญาโต้ตอบกัน มีลูกคู่คอยให้ ร้องเมื่อจบในแต่ละช่วง ลำพวนมีท่วงทำนองช้าๆ มีเสียงแคนเป่าพร้อมขึ้นมาร่วมเสียงหมอลำ ทำนองเดียวกันหัววรรคท้ายวรรค เนื้อเรื่องมีทั้งดั้งเดิมและทันสมัย ฟังแล้วทั้งคร่ำครวญโศกเศร้าเหงาหงอยและออດအံ့အဝံး หรือแล้วแต่เรื่องที่จะนำเสนอ ซึ่งมีข้อแตกต่างกับรำแคนที่เน้นความสนุกสนาน “คำพญา” ไม่จำกัด โดยลำพวนต้องใช้หมอลำพวนมีอาชีพในการแสดงเพราะขับร้องเป็นเรื่องราว เป็นการถ่ายทอดจิตวิญญาณของคนพวนลงในท่วงทำนองของลำพวน และคำพญาของพวน ตามความเชื่อว่า “ชาวพวนเป็นเมืองขึ้นของลาว บรรพชนจึงสอนให้ทำกินแต่พอดี เพราะทำมากไปเขาก็เอาไปหมด” ทำนองลำพวนจึงโศกเศร้าไปตามวิถีชีวิตที่ใช้ลำพวนมาระบายความรู้สึก ต่อมาลำพวนถูกใช้ในงานแต่งงาน เพื่อสร้างความครึกครื้นให้นุ่มสาวโต้ตอบกลอนความรักกัน มีลูกคู่นั่งโห่ประกอบอยู่เพื่อกล่อมหอส่งตัวคู่บ่าวสาว ภายหลังจึงได้ทำการขับพวนหรือลำพวนในโอกาสและสถานโดยไม่จำกัดเฉพาะแต่งงาน ปัจจุบันชาวไทยพวน ตำบลโคกبيب อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี จัดแสดงลำพวนกันในงานเทศกาลมหาชาติและงานบุญกฐินเท่านั้น โดยจัดแสดงกันที่วันสรมะเขือ ตำบลโคกبيبเป็นประจำทุกปี

ภาพที่ 1 การขับร้องลำพวนในหมู่บ้านสรมะเขือ ตำบลโคกبيب อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี

ที่มา : สราวุธ โรจนศิริ

การสืบทอดลำพวนของชาวไทยพวน ตำบลโคกปึก อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี ขับร้องลำพวนอยู่ในวงจำกัดเฉพาะผู้สูงอายุในชุมชนเท่านั้น ผู้วิจัยสังเกตจากการผู้คนที่เข้าร่วมกิจกรรมประเพณีที่มีการขับร้องลำพวนว่าไม่มีคนหนุ่มสาวเข้ามาร่วมงานมากนัก และไม่มีคนหนุ่มสาวคนใดเลยที่สามารถขับร้องลำพวนได้ เนื่องจากการขับร้องลำพวนใช้ภาษาพวนเป็นหลักในการขับร้อง อาจมีบ้างที่ใช้ภาษาไทยเข้าไปผสมแต่ก็เป็นส่วนน้อย จึงอาจเป็นมูลเหตุหนึ่งที่ทำให้คนรุ่นใหม่ในหมู่บ้านไม่สามารถขับพวนได้ เพราะวัยรุ่นหรือคนในวัยทำงานในหมู่บ้านไม่ได้พูดภาษาพวนเหมือนผู้สูงอายุแล้ว จึงเป็นการยากในการสืบทอดลำพวนในอนาคตช่วงเวลาไม่เกิน 20 ปีต่อจากนี้ คาดว่าลำพวนอาจสูญหายไปจากชุมชนนี้ก็เป็นได้จากเหตุผลข้างต้น ด้านผู้สอนใจหรือผู้ชมลำพวนเองก็อยู่ในลักษณะเดียวกันกับผู้สืบทอดลำพวน เพราะมีแต่ผู้สูงอายุด้วยกันเท่านั้นที่เข้าชมเนื่องจากมีวัฒนธรรมสละสลวยมาด้วยกัน และมีความเข้าใจในภาษาพวนที่ใช้ขับลำพวนมากกว่าผู้คนที่เป็วันหนุ่มสาวในหมู่บ้านด้วยกันที่ไม่ได้พูดภาษาพวนแล้ว

2. การวิเคราะห์คุณลักษณะทางดนตรีของเพลงพื้นบ้านลำพวน ในวัฒนธรรมไทยพวน

บทเพลงพื้นบ้านลำพวนของชาวไทยพวนในหมู่บ้านสระมะเขือ ตำบลโคกปึก อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี มีรูปแบบของสื่อสร้างเสียง (Medium) และคุณลักษณะของเสียง (Tone color) เป็นแบบการใช้เสียงร้องหลักของนักขับร้องหมอลำพวนจำนวน 1 คน ได้แก่ นางไข หาเลิศ (แม่เพลงลำพวน) สลับกับการร้องรับด้วยเสียง “ฮิ้ว” ของผู้คนที่มาเข้าร่วมพิธี มีการขับร้องโต้ตอบสลับกันระหว่างชายกับหญิงบ้าง เป็นแบบขับร้องเดี่ยวสลับกันไปประกอบกับเครื่องดนตรี 1 ชิ้น คือ แคน มีคุณภาพของเสียง (Quality) และความดัง (Dynamic) มีปริมาณของเสียง (Quantity) เป็นแบบไม่ดังมากเนื่องจากการขับร้องเดี่ยวหรือสลับกันเดี่ยวตลอดจนจบพิธีกรรม พื้นผิวทางดนตรี (Texture) ใช้การดำเนินทำนองประเภทโมโนโฟนี (Monophony) คือ มีทำนองหลักเป็นทำนองแนวเสียงเดียวโดยไม่มีการประสานในลักษณะของคอร์ดตามหลักดุริยางค์ศาสตร์แบบตะวันตกตลอดจนจบพิธีกรรม

ท่วงทำนอง (Melody) ของบทเพลงสวดต่างๆ ที่ใช้ในพิธีกรรมจะมีการใช้ระบบเสียง (Tuning system) แบบตะวันตก 12 เสียงเท่ากันทั้งสิ้นทุกเพลง มาตราเสียง (Scale) ที่ใช้ในบทเพลงต่างๆ เป็นแบบ A Natural Minor ตามแบบอย่างดนตรีตะวันตก แต่หากเป็นการขับร้องแบบโต้ตอบกันระหว่างชายกับหญิงจะใช้บันไดเสียงต่างกันเป็นคู่ 5th Perfect (Dominant Modulate) คือ ผู้หญิง อยู่ในบันไดเสียง A Natural Minor ผู้ชาย อยู่ในบันไดเสียง E Natural Minor ส่วนกลุ่มเสียง (Mode) ที่ใช้เป็นแบบ 5 เสียง (Pentatonic) ทางด้านขั้นคู่เสียง (Interval) ในบทเพลงต่างๆ ส่วนมากมักใช้ขั้นคู่แบบตามลำดับขั้นและมีส่วนน้อยที่ใช้ขั้นคู่ที่มีระยะห่างมากๆ เช่น ขั้นคู่ 4th คู่ 5th และขั้นคู่ 7th โดยเฉพาะช่วงต่อของประโยคเพลง ส่งผลให้ช่วงเสียง (Range) คือ โน้ตต่ำสุด กับโน้ตสูงสุด มักอยู่ในช่วงระยะหนึ่งช่วงเสียง (Octave) โดยเฉพาะขั้นคู่ 5th Perfect

รูปลักษณ์ท่วงทำนอง (Melodic contour) ของเพลงลำพวนต่างๆ ที่เป็นแบบเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน (Conjunctive) โครงสร้างของวลี (Phrase structures) จึงนิยมใช้วลีที่ไม่มีการกระโดดของเสียงที่ห่างกันมากนัก โดยกลุ่มตัวโน้ตที่ใช้ในการสร้างสรรค์ท่วงทำนองเป็นแบบประเภททำนองเดี่ยว (Monophony) และใช้ตัวโน้ตหลักของบันไดเสียง (Tonic) คือ ลา (A) เป็นโน้ตตัวสำคัญในการสร้างแนวทำนองของผู้หญิง

และ มี (E) เป็นโน้ตตัวสำคัญในการสร้างแนวทำนองของผู้ชาย โดยมีตัวโน้ตที่ใช้สร้างทำนองจริงๆ เพียง 4 ตัว เท่านั้น คือ ผู้หญิงใช้โน้ตตัว A, C, D, E ไม่ใช้โน้ตตัว G จาก A Pentatonic Minor Scale และผู้ชายใช้โน้ตตัว E, G, A, B ไม่ใช้โน้ตตัว D จาก E Pentatonic Minor Scale ด้านเนื้อร้องและการเอื้อน (Syllabic text setting and Melismatic text setting) สามารถสรุปได้ว่าการใช้เสียงของเนื้อร้องส่วนมากเป็นแบบ Syllabic text คือ ร้องหนึ่งเสียงต่อหนึ่งคำร้องเท่านั้นหรือร้องแบบไม่มีการเอื้อนเสียง แต่ก็ มีบางห้องเป็นแบบ Melismatic text โดยการเอื้อนเสียงเพียงแค่เสียงเดียวมากกว่าเอื้อนหลายเสียงโน้ตต่อเนื่องกัน โดยเฉพาะช่วงท้ายของวรรคเพลง และช่วงที่มีคำร้องว่า “เอย”

จังหวะ (Rhythm) ของบทเพลงต่างๆ ใช้จังหวะภายในหนึ่งห้องเพลงเป็นแบบอัตราจังหวะไม่ตายตัว เรียกว่า จังหวะอิสระ (Perlando - Rubato) เป็นจังหวะที่ยืดหยุ่นมากคล้ายกับการพูด ขึ้นอยู่กับการกำหนดของผู้ขับร้องเป็นหลัก โดยมักทิ้งท้ายตัวโน้ตจบของแต่ละวรรคเพลงนานกว่าปกติหรือขึ้นต้นประโยคเพลงเร็วกว่าปกติทำให้ไม่สามารถนับจังหวะ (Tempo) ให้คงที่ได้ การเขียนโน้ตในงานวิจัยนี้ได้ใช้เครื่องหมายกำหนดจังหวะชนิด 4 จังหวะต่อหนึ่งห้องเพลง (Simple Time 4/4) เพื่อให้สามารถบันทึกโน้ตและทำการวิเคราะห์เพลงได้ในเชิงหลักทฤษฎีเท่านั้น ในการขับร้องจริงมีการปรับเปลี่ยนหรือลดค่าตัวโน้ตบางตัวตามความถนัดและความเชี่ยวชาญในการสร้างสรรค์เนื้อร้องและทำนองของผู้ขับร้องลำพวนเอง

ความเร็ว (Tempo) ของเพลงลำพวนต่างๆ แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

แบบที่ 1 การลำพวนปกติใช้ความเร็วแบบช้า ตั้งแต่ (♩ = 64) จนถึง ♩ = 72)

แบบที่ 2 การลำพวนแบบร่าวหรือลำเพลินเป็นจังหวะเร็ว (♩ = 96)

คีตลักษณ์ของบทเพลง (Form) แบบกลอนด้น (Extemporaneous Rhyme) ที่ไม่มีความแน่นอน ในการกำหนดกลุ่มทำนองหรือรูปแบบของท่อนเพลงต่างๆ บทเพลงใช้วิธีการกำหนดทำนองตามเนื้อร้องเป็นหลัก ทำให้ไม่สามารถกำหนดท่อนเพลงที่แน่นอนได้คล้ายกับการพูด การกำหนดท่อนเพลงหรือประโยคเพลง ขึ้นอยู่กับการขึ้นและจบของเนื้อหาคำร้องต่างๆ เช่น มักขึ้นต้นประโยคเพลงด้วยคำว่า “ขอ” และจบประโยคเพลงด้วยคำว่า “เอย” หรือการทิ้งท้ายประโยคด้วยคำร้องเสียงยาวๆ เพื่อแสดงว่าจบวรรคหรือประโยคเพลงแล้ว และกำลังจะขึ้นในวรรคเพลงใหม่ การจบประโยคเพลง หรือจบท่อน จบตอนของการลำพวนที่มีลักษณะของคีตลักษณ์แบบกลอนด้นนี้ มีลักษณะเฉพาะที่เข้าใจกันในหมู่ชาวไทยพวนเอง คือ หากมีคำร้องช่วงท้ายว่า “เอย” เมื่อใดถือเป็นการรับทราบกันว่าได้จบวรรคเพลงหรือจบเนื้อหาในประโยคเพลงนั้นแล้ว และผู้ฟังจะมีส่วนร่วมด้วยการส่งเสียงร้องว่า (ฮิ้ว) ยาวๆ เพื่อตอบรับการร้องจบของผู้ขับร้องลำพวนเป็นอย่างนี้สลับกันไปเรื่อยๆ

ตัวอย่างที่ 1 โน้ตเพลงลำพวน บทถวาย ร.9 ตำบลโคกปี่ อำเภอสริมโพน จังหวัดปราจีนบุรี

ลำพวน: บทถวาย ร.9

♩ = 72 บันทึกโน้ตโดย ผศ.สราวุธ ไธจงศิริ

แม่ ท-ว่า โอ ้อี้ น้อ เอ้อ...

คนเขา เกิด มา ใน แผ่น ดิน ไทย เตื่อ ทั้ง น้อย ทั้ง ใหญ่ เทิด ทูล นาย หลวง แผ่น

ดิน มิ่งขวัญ ของ คน ไทย ทั้ง ปวง ขอ ให้ ใน หลวง ทรง พระ เจ - รัญ

เตื่อ พี่ น้อง เอ้อ... เอ้ย... (ฮิ้ว) โอ โอ ้อี้

น้อ... ทุก คน เกิด มา เป็น ลูก พ่อ ร. 9 อย่า ได้

หลง ทำ ชั่ว มั่ว มา อย่า ได้ เห็น แก่ ตน หัน เข้า หา กัน เขา สา - มัค - คี กัน

ไว้ จี ป ได้ มั่ว หมอง เตื่อ ให้ คน เขา สือ กัน ทัว ประ เทศ ว่า พระ เจ้า อยู่ หั้ว

ของ เขา นี้ หนึ่ง ใน ส - ยาม เตื่อ พี่ น้อง เอ้ย (ฮิ้ว)

ให้เจ้า สุ - ชี นั้น เสา-มอันเครือเก่า ให้ เจ้า สุข อยู่ ล้วน บวพเจ้า คู่ ทุก ก้อง เตื่อ เจ้า

เอ้ย... (ฮิ้ว)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง เพลงพื้นบ้าน กรณีศึกษาเพลงลำพวนตำบลโคกปีบ อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี อภิปรายผลการวิจัยด้านความหมายของบทเพลงลำพวนต่างๆ ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมของชาวไทยพวนในหมู่บ้านสระมะเขือ โดยสรุปภาพรวมของทุกเพลง ดังนี้

ลำพวนไหว้ครู แสดงถึงการไหว้ครูสำหรับการลำพวนของชาวไทยพวน การไหว้ครูถือเป็นสิ่งสำคัญในการเริ่มต้นการขับร้องลำพวนเป็นการทำพิธีสักการบูชาครูบาอาจารย์เพื่อแสดงความเคารพ และระลึกถึงพระคุณ เนื้อหากล่าวถึงการสักการะพระพุทธรูปเจ้า บิดามารดา ครูอาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ช่วยบันดาลให้การร้องหรือผู้ขับลำพวนสามารถขับร้องลำพวนได้อย่างไพเราะ คิดค้นทำนองร้องได้สอดคล้องประสานกัน ดังวรรณคดีบรรเลง บทเพลงนี้ยังมีความหมายว่าเป็นการเริ่มต้นลำพวน โดยใช้เพลงแรกเรียกว่า “บทไหว้ครู” เป็นการขับร้องในลักษณะที่มีการเตรียมการมาก่อน คือ มีการประพันธ์คำร้องมาก่อนเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาและถ้อยคำร้อง ถือเป็นปกติของการลำไหว้ครู เพราะบทไหว้ครูที่ใช้ขับร้องลำพวนนี้ต้องมีการเรียงร้อยอย่างประณีตและใช้ถ้อยคำที่แสดงออกถึงความเคารพบูชา

ลำพวนลำเรื่อง แสดงถึงการสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ของในหลวง รัชการที่ 9 และสั่งสอนให้คนไทยทุกคนเป็นคนดี สามัคคีกันไว้เพื่อให้ประเทศไทยเราเจริญต่อไป บทเพลงนี้ยังมีความหมายว่าเป็นการลำเรื่อง คือ การลำพวนในลักษณะการขับร้องในเรื่องราวใดเรื่องราวหนึ่งตามแต่ตั้งขึ้นหรือนำเอาเนื้อหามาจากเรื่องราวหรือนิทาน คำสอนต่างๆ ตามที่ผู้ขับร้องลำพวนเลือกมา ดังนั้น การลำพวนแบบการลำเรื่องนี้ ต้องมีการกำหนดหรือประพันธ์เนื้อร้องมาก่อนเช่นเดียวกับบทไหว้ครู เหตุที่ต้องมีการประพันธ์หรือเขียนเนื้อร้องมาก่อน เนื่องจากการลำเรื่องต้องกำหนดเนื้อหาของบทขับร้องหรือการลำให้อยู่ในกรอบของเรื่องราวที่กำหนดไว้ให้ได้เนื้อหาที่ดำเนินไปตามความของเรื่องอย่างครบถ้วน โดยการลำเรื่องของไทพวนในครั้งนี้ เป็นการลำเรื่องถวาย ร. 9 เพื่อลำถึงพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่มีต่อปวงชนชาวไทยทุกคนและชาวไทยพวนในตำบลโคกปีบ เนื่องด้วยเป็นช่วงการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ลำพวนลำด้นเดียว แสดงถึงความตั้งใจในการทำบุญอุทิศบุญจะส่งให้คุณพระคุ้มครองและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข หากผู้ใดมีทรัพย์สินมากแล้วขอให้เข้ามาสร้างวัดสร้างโรงเรียนเพื่อตอนเสียชีวิตจะได้ไปสู่สวรรค์ เมื่อมาทำบุญขอให้มีความสนิทสนม บุญที่ทำก็ได้กลับมาสู่ตนและครอบครัว อีกทั้ง วัดยังได้รับความเจริญยิ่งขึ้นไปด้วย บทเพลงนี้ยังมีความหมายถึง การลำพวนแบบลำด้นขับร้องคนเดียว เนื้อหาที่นำมาขับร้องมักเป็นการเล่าเรื่องราวต่างๆ ในชีวิตตามที่ผู้ขับร้องคิดขึ้นหรืออาจเตรียมเนื้อร้องมาก็ได้คล้ายลำเรื่อง หากแต่ศัพท์สำนวนและเนื้อหาอาจไม่ต่อเนื่องเหมือนลำเรื่อง โดยอาจมีการปรับเนื้อหาใหม่จากเดิม หรืออาจเปลี่ยนไปเป็นเรื่องอื่นๆ ตามแต่ผู้ขับร้องคิดนึกขึ้นในขณะที่ขับร้อง

ลำพวนลำด้นโต้ตอบกัน แสดงถึงการหยอกล้อโต้ตอบกันระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงในลักษณะเกี้ยวพาราสี โดยผู้ชายเป็นฝ่ายเข้าหาผู้หญิง มีการสอนให้ว่าหากใครมาจีบ อย่าใจอ่อน คิดจะทำอะไร ให้นึกถึงพ่อแม่ไว้ ด้านฝ่ายหญิงตอบว่าเมื่อฝ่ายชายมาจีบบอกไม่จริงใจ และมักไม่สนใจเมื่อรักแล้วก็มักจากไป บทเพลงนี้ยังมีความหมายถึงการลำพวนแบบลำด้นขับร้องหลายคน เป็นการลำพวนที่สร้างความสนุกสนาน

ให้กับผู้ฟังการขับร้องลำพวนแบบลำคานี้จำเป็นต้องใช้ผู้ขับร้องหลายคนเพื่อสร้างการโต้ตอบกันในถ้อยคำร้องต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยขับร้องสลับกันไปทีละคน ไม่มีการจัดลำดับของการขับร้อง เป็นไปตามความต้องการของผู้ขับร้องแต่ละคนจะคิดถ้อยคำร้องได้และขับร้องโต้ตอบออกไปในขณะนั้น โดยมีการตอบรับในแต่ละถ้อยคำร้องด้วยการส่งเสียงว่า “ฮิ้ว” ยาวๆ จากผู้ฟัง เช่นเดียวกับการขับร้องเดี่ยว

ลำพวนแบบลำเพลิน แสดงถึงการหยอกล้อกันในการร่ายรำของแต่ละคน เนื้อเพลงแสดงถึงความรักและมีความสุขเมื่อได้มาร่วมร้องรำกัน บทเพลงมีความสนุกสนานในการร่วมกันขับร้องเพลงทั้งแบบร้องเดี่ยวและร้องโต้ตอบกัน ในการขับร้องเพื่อให้เกิดความบันเทิงแก่ผู้ร่วมงาน มีการร่ายประกอบ การลำพวนของชาวไทยพวนรวมอยู่ด้วยในช่วงท้าย โดยเฉพาะการลำพวนแบบร้องโต้ตอบกันมักมีการเร่งจังหวะของการขับร้องให้เร็วขึ้นเล็กน้อยแต่ไม่เร็วเท่าหมอลำทางภาคอีสาน พอจะทำให้เกิดความตลกขบขันมากกว่าการลำพวนแบบขับร้องเดี่ยว จึงทำให้ผู้ฟังรู้สึกอย่างมีส่วนร่วมในการลำพวนโดยการเข้ามา ร่วมกันร่ายประกอบการขับร้องลำพวน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

การวิจัยเรื่อง เพลงพื้นบ้าน กรณีศึกษาเพลงลำพวนตำบลโคกปึก อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี สามารถกำหนดหัวข้อวิจัยเพิ่มเติมอื่นๆ ได้ คือ การศึกษาวิจัยวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทย ในเรื่องของบทเพลงพื้นบ้านลำพวนหรือบทเพลงพื้นบ้านชนิดอื่นๆ ในพื้นที่ต่างๆ ในประเด็น การคงอยู่ การเปลี่ยนแปลงหรือการล่มสลายทางวัฒนธรรมบางอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ศึกษา ฯลฯ อีกทั้งยังสามารถศึกษาเปรียบเทียบทางวัฒนธรรมด้านบทเพลงพื้นบ้านในพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทยได้อีกด้วย เพื่อหาความเหมือนหรือความแตกต่างทางวัฒนธรรม รวมทั้งการถ่ายโยงหรืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยใช้ดนตรีมาเป็นสิ่งศึกษาเพื่อให้ได้องค์ความรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของมนุษย์มากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณแม่เพลงพื้นบ้านลำพวน ตำบลโคกปึก อำเภอสรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ นางไข หาเลิศ ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นกรณีศึกษาในการทำงานวิจัยครั้งนี้ที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้วิจัยทั้งในเรื่องของสถานที่ กำหนดการประกอบพิธี ตลอดจนการติดต่อประสานงานต่างๆ การชี้แนะและให้คำปรึกษาในข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่างๆ สำหรับผู้วิจัย ขอขอบคุณชาวหมู่บ้านสระมะเขือ ตำบลโคกปึกทุกท่านที่ให้ข้อมูลสำคัญ ให้การต้อนรับและการสนับสนุนในการทำงานวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ เป็นอย่างสูงที่ได้มอบทุนอุดหนุนการวิจัยโครงการขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพื้นที่: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2560 ทำให้ผู้วิจัยได้ทำงานวิจัยอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้นและเป็นแรงผลักดันในการดำเนินงานวิจัยให้สำเร็จลุล่วง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนางานวิจัยทางดนตรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์และในพื้นที่ภาคตะวันออกต่อไป

บรรณานุกรม

- เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี. (2539). *การศึกษาดนตรีไทยทางเลือกแห่งนิยามดนตรีวิทยาหรือนุขสังคีตวิทยา: วารสารคำดนตรี*.
- ชูชาติ พิณพาทย์. (2541). *สำรวจเพลงพื้นบ้านภาคตะวันออก*. รายงานวิจัย: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ณัชชา โสคติยานุรักษ์. (2544). *สังคีตลักษณ์และการวิเคราะห์*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรณราย คำโสภา. (2542). *การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านกันตรึมของหมู่บ้านดงมัน*. ปริญญาโท ศป.ม. (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภิญโญ ภูเทศ. (2553). *การวิเคราะห์องค์ประกอบทางดนตรีเพลงพื้นบ้านในจังหวัดนครสวรรค์*. รายงานวิจัย: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
- ภัทรธิรา ผลงาม. (2544). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- มนตรี ตราโมท. (2507). *ศัพท์สังคีต*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร
- ฤติมน ปรีดีสนธิ. (2539). *วิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรมประเพณีและประวัติศาสตร์ชุมชน*. อุดรธานี: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏอุดรธานี
- ลักขณา ชุมพร. (2555). *เพลงพื้นบ้านภาคกลาง กรณีศึกษาบ้านสามโก้ ตำบลสามโก้ อำเภอสองโก้ จังหวัดอ่างทอง*. ปริญญาโท: ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สงัด ภูเขาทอง. (2532). *การดนตรีไทยและทางเข้าสู่ดนตรีไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้ว การพิมพ์.
- อเนก นาวิกมูล. (2521). *เพลงนอกคตวรรณ*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: การเวก
- Sardie Stanley. (1980). *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, Volume 6. London: McMillan Publication, Limited.